

NUMERIS
AŠTUNTAS
BUENOS
AIRES
1 9 5 9

LITUANIA
NATIONALINE
M. M. KALDO
BIBLIOTEKA

ALP 3270
Laraf

LITERATŪROS LINKAI

NEPERIODINIS POEZIJOS, PROZOS IR KRITIKOS ŽODIS

TURINYΣ

ARCHIBALD Mc LEISH
Ars poetica.

CZESLAW MIŁOSZ
Mickevičius ir istorijos para-
doksai.

ALFONSAS NYKA-NILIŪNAS
Mergaitės daina: pavasaris.
Lopsinė. Vergilius laidotu-
vės. A l'ombre des jeunes
filles en fleurs. Sapo frag-
mentas. Astrai rugsejy.

LEONARDAS ANDRIEKUS
Migla. Laikas. Motinai. Aki-
mirka. Pavasaris. Šviesulai.
Sutartinė. Imigis.

WILLIAM BUTLER YEATS
Kelionė į Bizantiją.

PAUL CELAN
* * *

STEFAN GEORGE
Kalba.

KAZIMIERAS BARĘNAS
Roza.

ALGIRDAS J. GREIMAS
Sąmonė ir sązinė. Jurgio Bal-
trušaičio fantastiškieji Vidu-

Archibald Mc Leish / ARS POETICA

EILERAŠTIS turėtų būti parankus ir
Kaip apvalus vaisius [nebylus

Bežadis kaip seni
Medalijonai nykščio liečiami

Tylus tartum prie lango briaunos
Apsamanojės ir nuzulintas akmuo—

Eileraštis turėtų būt bežodis
Tartum paukščių plasnojimas

Eileraštis turėtų nejudėt laike
Tartum ménulio eisena

Išeiti, kaip ménuo palieka žiemą praeity,
Prisiminimas po prisiminimo sąmonę
[apleidžiantys —

Eileraštis turėtų nejudėt laike
Tartum ménulio eisena

Eileraštis turėtų būt tas pat,
Kaip: netiesa

Ilgiems sielvarto metams
Tuščias tarpduris ir klevo lapas

Meilei: pašiurpus
Pieva ir dvi šviesos virš jūros —

Eileraštis neturi
Reikšt, bet būt.

Iš anglų kalbos išvertė
J. ŽEMKALNIS

SĀMONĒ IR SĀŽINĒ

(CZ. MIŁOSZO POEZIJOS VERTIMUS PERSKAICIUS)

Alg. J. Greimas

TRADUTTORE, traduttore — ir tai aprīboja mano žodži: galima, turint prieš akis vertimą, kalbetti apie Milosz'ą, negalima kalbēti — Milosz'u. Esmingasis Milosz išsprunka, jo vietoj — pretekstas, referencijų, sueinančių į Milosz'o kūrybą, tinklas. Milosz, kaip uždara ženklu sistema, neprinamas. Lieka: ideologinės pratybos, aliuizijų menas, tematikos jieškojimas. Žinau, kad tai irgi vadinama literatūros kritika.

Epochos sāmoningumo poezija. *Transformer l'expérience en conscience*: Malraux. Su visa, kas tame — ir mūsų epochoje-didžiojo, ir su pavojais, su nesāmoningais spāstais, į kuriuos pakliuvo ir pats Malraux. Nes patyrimas kiekvienu momentu grāsina išvirsti į avantiūrą, į maišta dėl maišto, taigi į egzaltuotą, absurdiskos žmogaus būties teigimą. Jaunystės alkis (21 p.), užmiršdamas konkretius duonos, druskos ir vyno — kitiems — padžadus, grāso išvirsti į metafizišką alkį.

Sāmoningumas — mūsų epochos stigmatai, didybė ir menkystė. Sāmoningas juk ir Hitleris išpranašavęs Spengleris, tasai "mirštantis anatomas, skaičiuojantis savo paties pulsą." Sāmoningas ir mokslininkas, kuriam žmonija — tik mažas nesusipratimas kosmoso raidoj: "Istorijos amžius virpa kiautėje iš jūros dugno" (Cz. Milosz, 70 p.), kai jis užmiršta, kad tera tik viena Istorija — žmogiškoji. Sāmoningumas — tai moderniojo žmogaus pasididžiavimas, tai naujas humanizmas, bet jo spāstai — kiekvieną žingsnyje. Papovingiausieji — tai metafiziniai spāstai.

Lietuviškoji modernioji poezija pateko į juos ir išsigelbėjimo vilties dar nematyti. Jos egzistencializmas — puikus dalykas, su salyga, kad jis būtų transcenduojuamas, ir Sartre tai gerai žino — blogai slepiamam, nekiuntančios žmogaus prigimties postulatus. Jos žemė, tai ne žemė, o žemės sąvoka. Konkrečiai patirtis — užmiršta, kad net ir Husserl'ui, istorijos priesui, esencijos yra konkretios — magišku poezijos žodžiu paverčiama į abstrakčią žmogaus likimo sąvoką. *Transformer l'expérience en conscience!* Patirtis išverčiama į sāmonę, joks dialektinis ryšis tačiau negrąžina sāmonės prožektoriaus į konkreti žmogaus būti. "Esperantininkų klubas" — sako Cz. Milosz, kuriam gera pažįstamas augštumų svaigulys.

—žeme, nepalik manęs, — maldauja Ona. Ir choras, senelių išmintis, žmogiškosios bendruomenės balsas, patvirtina:

Džiaugsmas auga iš žemės, be žemės
[nėra linksmumo,
žmogus žemei sukurtas, lai tikta
[žemės trokšta.
(Giesmė, 22 p.)

Kam rašyti eiles, kam iš viso rašyti? Šis klausimas kankina ne vieną Milosz'ą. Modernioji poezija nužudė literatūrą kaip pramogą, malonumą šaltinių. Jos pretenzijos: sukurti naują kalbą, tiesos kalbą, kur žodžiai liautusi buvę socialinio bendradavimo irankiai, kur jis priliptų prie daiktų, pirštu nurodytų esencijas. Tai dar

vienas mitas, dar naujas *alibi* prieš Istoriją jieškojimas, kurio jau mes baigiamo atsiskasti. Žodžiai, pagal jų prigimti, yra tik simboliai, o ne daiktai, jie pagrindžia santiukius su pasauliu. Poetija, atsisakanti bendrauti su žmonėmis, yra savižudybė. Cz. Milosz pasirenka "i jūrą trenktą buteli" — tokia tremties poezijos dalia — puoseledamas žmogiškos šlimos viltį.

Rašyti šiandien sunku ne vien tremtyje, tai mūsų epochos intelligentijos tragedija. Kaip gera buvo gyventi dar taip nesenai, kai rašytojas jautesi esąs žmonijos sāmonės ir sāžinės, Istorijos avangardo kovotojas. Dabar gie tie, už kuriuos jis kovojo, sako jam, kad Istorija — tai ne patirties ir sāmonės, bet ekonomikos ir politikos dialektika. Intelektualas virtę atliekamu žmogumi. Jis ne pasaulio sāmonė, o modernijų laikų *desesperado*.

Dar blogiau: dažnai pats sāmoningumas veda į desperaciją. Sāmonė sukaisti ratu, gaudydamas savo pačios uodegą. Albert Camus: kova prieš marą kyla iš gailesčio; kova su maru reikalauja užmiršti gailestį. Albert Memmi: koloniuotas žmogus yra šiandien neabejotinai daugiausiai nužmogintas žmogus; padėti jam, kovoti prieš kolonializmą — tai prisišteti prie religinio fanatizmo, rasinės neapykantos ugdymo, pritarti žvériškoms vaikų ir moterų skerdynėms. Desperacijos gėlės. Nepasiduoti, protestuoti? Vardan ko? Néra nekalty, nė! — tai mes žinome to paties sāmoningumo dėka. Kiekvienas nė! nuaidi šimtais t a i p ! — kurie skamba kaip dvigubas išdavimas. Lieka tad rašyti nesamam, gal būsimam skaitytojui. Cz. Milosz'o poezija, jo paties nusakymu, tai kova prieš nusiminimą, tai priemonė jam išvengti. Toks jau rašytojo likimas ir laime: žmogiškojo bendradavimo troškulyje, neimanomą konsommaciją jisai pakeičia intencija.

Ar tai tik miražas, savęs apgaudinėjimas? Ne. Milosz'o kelias įmanomas, ir štai dėl ko: vartotojo pakeitimasis intencija yra natūrali meno, kaip socialinio reiškinio, būklė — skaitytojas poetui višados hipotetinis. Dar toliau: kultūriniai, meninių struktūrų vystymasis nei kiek nežiau liudi į ja Istoriją, negu ekonominių struktūrų raida. Picasso kūryba yra kaltinamasis aktas Stalinui.

Taip. Aš esu liudininkas, bet nuolat maištaujantis. Niekis neišplėš iš lūpų man ramaus pasidavimo.

Kas tiki, tas neteigia.

Jei tavo Vatikanas grius palaužtas, Aš toliau eisiau ir nešiu ant vėju Aurea aetas, nuo širdies į širdį.

(Du Romoje, 71 p.)

Toks liudijimas yra istoriškai moralus aktas. Jis grąžina nuo realybės atšokusią sāmonę į konkretų žmogiškosios istorijos procesą. Poetas, tiesa, ir toliau lieka *desaičado*, bet jau nebe *desesperado*.

Iš to, kas augščiau pasakyta, viena aišku: Juozas Kékštasis atliko didelį pasitarinavimą mums, bent dalinai grąžindamas lietuvių kalbai Czesław'ą Milosz'ą. Ne vien dėl to, kad mums ir jam tie patys miškai sapnuojasi, kad mums ir jam vienodai skauda. Bet dėl to, kad tremtyje pasiūtiškai tvanku ir tamsu. Kad Milosz'o poezijos bomba turėtų sukelti nerimo, iamesta į "esperantininkų klubo" posėdį. Jei posėdžiautojai dar galutinai neužmigę.

A. J. Greimas

P. S. Poezijos mėgėjų dėmesiui: Kékštasis pristatytas Cz. Milosz man patiko. Pasitikrinus pas patikimus, lenkištais skaitančius draugus, atsakymas griežtas: Milosz tikras poetas. Ir J. Kékštasis savo darbą atliko labai gerai. A. J. G.

R. VIESULAS

SENOBINIS ŠOKIS